

STADSBYGGNADSKONTORET

PLANAVDELNINGEN

Karin Månsson

Tfn 08-508 28 105

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

DNR 2012-15091

SID 1 (14)

2014-09-02

Samrådsredogörelse

Detaljplan för Blästern 14 i stadsdelen

Vasastaden, Dp 2012-15091

(FÖR WEBBPUBLICERING)

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	2
Förslaget syfte och huvuddrag	2
Hur samrådet bedrivits	2
Ämnesvis sammanfattning av synpunkter.....	2
Synpunkter från sakägare enligt fastighetsförteckning	2
Tekniska synpunkter, krav på ytterligare utredningar	2
Arkitektur och kulturmiljö	3
Inkomna synpunkter.....	5
Statliga och regionala myndigheter och förbund	5
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	6
Övriga remissinstanser	10
Sakägare enligt fastighetsförteckning.....	11
Övriga, ej sakägare	11
Stadsbyggnadskontorets ställningstagande.....	13
Föreslagna förändringar	14

Sammanfattning

Samrådsförslaget syftade till att möjliggöra ändrad användning från kontor till bostäder (ca 80 lägenheter) i Blästern 14 vid Gävlegatan. Svenska Philips AB byggde på 1930-talet ett kontor mot gatan och ett magasin på gården, bägge ritade av den kände arkitekten Sigurd Lewerentz och klassificerade som kulturhistoriskt värdefulla av stadsmuseet. År 1990 byggdes en ny kontorsbyggnad på gården och 1930-talsmagasinet byggdes om till kontor. Nu föreslås dessa bägge gårdshus byggas om från kontor till bostäder. Till bostadsomvandlingen är kopplat ett förslag att återställa Lewerentz kulturhistoriskt värdefulla kontorsfasad mot gatan. Planförslaget sändes ut på samråd 2013-08-27 - 2013-10-08. Under samrådet kom det in 18 yttranden.

Flertalet remissvar är positiva till förslaget att återställa gatufasaden och ändra magasinet till bostäder, men pekar på att också 1990-talskontoret, som ritades av arkitekterna Alenius-Silfverhielm-Åhlund har stora arkitektoniska och tidshistoriska värden, och att fasadändringar bör göras mer varsamt och med respekt för den ursprungliga arkitekturen. Därutöver har inkommit ett antal tekniska synpunkter. Från sakägare har det endast kommit in en synpunkt, en

närboende som var orolig för att neonbokstäver på fasaden skulle lysa in i bostaden.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer tekniska frågor som buller, dagvatten, föroreningar m m att studeras vidare i det fortsatta planarbetet.

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att 1990-talskontorets arkitektoniska och tidshistoriska värden beskrivs tydligare i planbeskrivningen och att byggnadens fasad ges varsamhetsbestämmelser i detaljplanen.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Samrådsförslaget syftade till att möjliggöra ändrad användning från kontor till bostäder, inklusive nya balkonger, på två gårdshus (ca 80 lägenheter). Det ena som byggdes 1930 som magasin, ritades av den internationellt kände arkitekten Sigurd Lewerentz och har stort kulturhistoriskt värde. Det andra byggdes 1990. Till bostadsomvandlingen var kopplat ett förslag att återställa en kulturhistoriskt värdefull kontorsfasad mot gatan, också den ritad av Lewerentz.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2013-08-27 - 2013-10-08. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset och på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annonser om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Vasastan 2013-08-27. Samrådsmöte hölls 2013-09-12 som öppet hus på plats i Lewerentz magasin på gården, Gävlegatan 18 B. Det öppna huset besöktes av fyra personer varav en närboende, samt en representant för Norrmalms stadsdelsförvaltning. Under samrådet ordnade byggherren också ett välbesökt seminarium om arkitekten Sigurd Lewerentz och Blåstern på Byggnadsföreningen. Under samrådet kom det in 18 yttranden.

Ämnesvis sammanfattning av synpunkter

Synpunkter från sakägare enligt fastighetsförteckning

Endast en synpunkt kom in från sakägare, dvs ägare till angränsande fastigheter, närboende eller närliggande verksamheter. Det var en närboende som var orolig för att neonbokstäver på fasaden skulle lysa in i bostaden.

Tekniska synpunkter, krav på ytterligare utredningar

Föroreningar, buller, dagvatten

Länsstyrelsen anger i sitt remissvar ett antal frågor, som behöver utredas ytterligare och redovisas i planbeskrivningen. Det gäller förekomst av föroreningar i mark och byggnader inom fastigheten, samt påverkan från

föroreningar i närliggande fastigheter. Grundvattnet bör undersökas för att säkerställa om det föreligger saneringsbehov. Dagvattenutredning skall göras och risken för föroreningar uppmärksammas. Den akustiska inventeringen av trafikbuller behöver kompletteras för att klargöra att nya bostäder inte störs av exempelvis fläktbuller. Även miljöförvaltningen påpekar att buller från fläktar och kylanläggningar m m skall studeras och eventuella skyddsåtgärder vidtas, samt att åtgärder för att fördröja dagvattnet bör vidtas inom fastigheten.

Våningshöjd

Länsstyrelsen anser att kraven i Boverkets Byggregler, BBR, på 2,40 m i rumshöjd bör gälla vid ombyggnad och att det bör studeras vidare om den låga våningshöjden 2,36 meter i magasinet kan höjas alternativt att det motiveras tydligare hur det ändå kan bli en bra bostadsmiljö, (t ex kompensera med bra dagsljusinsläpp).

Trafik och parkering

Trafikkontoret vill ha en tydligare redogörelse för parkeringslösning för både bostäder och kvarvarande kontor, redovisning av om det går att vända på gården, fri höjd i garagedfart samt vilka varuleveranser som kan använda garaget. TK anger att önskvärt p-tal för bostäder i innerstaden är 0,55 bilplatser per lägenhet, vilket inte uppnås i planförslaget. Rådet för funktionshinderfrågor vill ha minst 2,8 m fri höjd i garaget och hk-platser intill hissarna.

Avfallshantering

Trafikkontoret vill ha en tydligare redovisning av avfallshanteringen, särskilt med hänsyn till framkomlighetsmått. Rådet för funktionshinderfrågor framför önskemål om avfallshanteringens utformning.

Tillgänglighet

Trafikkontoret anser att tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning bör ses över. Rådet för funktionshinderfrågor påpekar att befintlig ramp från Gävlegatan till gården lutar 1:12, vilket är brantare än stadens riktlinjer om lutning högst 1:20. Rampens utformning bör ses över.

Gruppbostad och förskoleplatser

Normmalms stadsdelsnämnd uttrycker intresse för att inrymma en gruppbostad för personer med funktionsnedsättning med 5-6 lgh om 40 kvm plus gemensamma lokaler och personallokaler i Blästern. Däremot ser nämnden inget behov av förskoleplatser.

Arkitektur och kulturmiljö

Riksintresse

Planområdet ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården, men Länsstyrelsen bedömer att planen inte innebär sådana förändringar att någon konflikt med riksintresset föreligger.

Lewerentz byggnader

Stadsmuséet bedömer Philipshuset som ett av de mest betydande verken i Sigurd Lewerentz produktion och ett viktigt dokument för den tidiga svenska funktionalismen. Skönhetsrådet skriver att Lewerentz byggnadskomplex i Blästern 14 med sin radikalt sakliga och framåtsyftande hållning är ett av de

viktigaste bidragen till den tidiga svenska funktionalismen, kontorshuset/Philipshuset är ett av de mest betydande verken i hans produktion från denna period och att Lewerentz arkitektur idag åtnjuter högsta internationella intresse.

Återställande av fasaden på Philipshuset/kontorshuset mot gatan
Överväldigande positiva reaktioner från Länsstyrelsen, stadsmuséet, skönhetsrådet, samfundet S:t Erik m fl på förslaget att återställa den kulturhistoriskt intressanta fasaden på kontorshuset mot gatan till ursprungligt skick. Kunskapsunderlaget för ett kvalificerat återställande bedöms som mycket gott.

Magasinet, ändrad användning till bostäder, större fönster och nya balkonger
Länsstyrelsen, stadsmuséet och skönhetsrådet anser att en ombyggnad till bostäder är möjlig att acceptera, eftersom huset redan är förändrat efter ombyggnad till kontor på 1990-talet och det nya förslaget bedöms som väl genomarbetat och anslutande till Lewerentz ursprungliga gestaltungsprinciper.

1990-talskontoret, ändrad användning till bostäder, nya balkonger
Stadsmuséet beskriver 1990-talskontoret som ett välbevarat, intressant hus från tiden med stora kvaliteter, men inte kulturhistoriskt klassificerat. Under samrådet har muséet fått bättre kännedom om husets kulturhistoriska värde. Ändrad användning till bostäder är möjlig, men det är tveksamt med så många och stora balkonger och dessa bör studeras ytterligare. Länsstyrelsen anser att förändringar av det välgestaltade kontorshuset bör göras varsamt och med respekt för den ursprungliga arkitekturen och att det bör övervägas om skydds- eller varsamhetsbestämmelser bör införas för fasaden, trots att byggnaden pga sin låga ålder inte klassificerats. Skönhetsrådet finner planförslaget vårdslöst mot byggnadens stora kvaliteter och avstyrker. Rådet är inte främmande för bostadsanvändning eller påbyggnad, men vill se ett mycket bättre förslag.

Planens utformning

Stadsmuséet anser att planförslaget är väl genomarbetat med användbara skydds- och varsamhetsbestämmelser och ett tydligt gestaltungsprogram. Genom att gestaltungsprogrammet, som omfattar historisk bakgrund, beskrivning av kulturhistoriska värden samt övergripande principer för restaurering och om- och påbyggnad, är placerat som en del av planbeskrivningen säkras att materialet finns tillgängligt för lång tid framöver.

Öppna upp gårdarna i kvarteret till en gemensam, kreativ urban miljö
Många remissinstanser är positiva till tanken att öppna upp kvarteret och skapa möjligheter till passager mellan de olika gårdarna. Det är i sig inte en planfråga, men visar hur attraktiv den gamla industrimiljön kan bli, när områdets karaktär snabbt förändras, med konstgallerier på Hudiksvallsgatan och den nya Hagastaden.

Miljöpåverkan

Länsstyrelsen delar stadens uppfattning att planens genomförande inte kan förväntas medföra betydande miljöpåverkan.

Inkomna synpunkter

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen bedömer att det inte finns skäl att anta att Länsstyrelsen kommer att pröva kommunens beslut och upphäva detaljplanen med stöd av 11 kap 11§ PBL, under förutsättning att nedanstående synpunkter beaktas:

Kulturmiljö

Planområdet ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården. Länsstyrelsen ser positivt på de ambitioner planen innehåller att återställa och säkra värden i Lewerentz arkitektur. Samtidigt innebär omvandlingen av gårdshuset att magasinets arkitektur i delar förvanskas. Detta kan delvis motiveras genom att byggnaden redan tidigare genomgått större ombyggnader. Det välgestaltade kontorshuset från 1990-talet kommer att förändras relativt kraftigt. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att i möjligaste mån sträva efter att göra förändringarna av byggnaden varsamt och med respekt för den ursprungliga arkitekturen. Det bör övervägas om skydds- eller varsamhetsbestämmelser bör införas för fasaden trots att byggnaden pga sin låga ålder ännu inte klassificerats av Stockholms stadsmuseum. Planen bedöms inte innebära sådana förändringar att någon konflikt med riksintresset föreligger.

Hälsa och säkerhet

Föroreningar

Enligt Länsstyrelsens databas över eventuellt förorenade områden har det funnits verksamheter med miljöpåverkan både inom Blästern 14 (kvikksilver) och angränsande fastigheter (bl a klorerade lösningsmedel som kan spridas i omgivningen). Det är därför bra att förekomst av föroreningar i mark och byggnader inom fastigheten samt påverkan från föroreningar i närliggande fastigheter skall utredas och klarläggas i det fortsatta planarbetet. Även grundvattnet bör undersökas för att säkerställa om det föreligger saneringsbehov. Risker för föroreningar behöver också uppmärksammas i samband med dagvattenhanteringen.

Buller

Komplettera den akustiska inventeringen av trafikbuller och klargör att bostäder inte kommer att påverkas av annat buller, exvis fläktbuller.

Dagvattenutredning

Dagvattenutredning skall göras och dess slutsatser och förslag bör lyftas in i planbeskrivningen.

Våningshöjd

Färdig rumshöjd i magasinet kan bara bli 2,36 meter, vilket skall jämföras med Boverkets Byggreglers (BBR:s) krav på 2,40. Länsstyrelsen anser att vid ombyggnad bör BBR tillämpas. Kommunen bör vidare undersöka möjligheten att klara en högre rumshöjd än 2,36 och/eller tydliggöra anledningen till den låga rumshöjden och att den ej bedöms ge negativa konsekvenser.

Behovsbedömning

Länsstyrelsen delar stadens uppfattning att planens genomförande inte kan förväntas medföra betydande miljöpåverkan.

Storstockholms Brandförsvär (SSBF)

Brandförsvärets yttrande behandlar hanteringen av tekniska olycksrisker och möjligheter till räddningsinsatser.

E4,E20 är en primär transportled för farligt gods, som är belägen ca 300 meter från planområdet. SSBF bedömer att denna riskkälla inte har sådan påverkan på planområdet att den behöver utredas vidare. SSBF har inte identifierat några övriga riskkällor som kan påverka planområdet på ett sådant sätt att de behöver utredas vidare.

Möjlighet till räddningsinsats ska beaktas i det fortsatta planarbetet. Nödutrymning från gårdshus via brandförsvarets höjdfordon kan ej påräknas. Tillgång till släckvatten skall säkerställas med konventionellt brandpostsystem. Trapphus utformas som Tr2 för byggnader med 9-16 vån och byggnader med mer än 10 vån förses med räddningsshiss enligt BBR.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten

Lantmäterimyndigheten har inga erinringar mot planförslaget.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Stadsdelsnämnden beslöt vid sammanträde 2013-10-24 att besvara samrådsremissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande. Ärendet hade beretts av parkmiljöavdelningen norra innerstaden.

Förvaltningen är positiv till planförslaget som bidrar till att uppfylla stadens mål om fler bostäder, bevarar byggnadernas kulturhistoriska värde och ger ett attraktivare stadsrum. Förvaltningen ser positivt på möjligheten att koppla ihop gårdarna till en offentlig miljö med bl a befintliga konstgallerier. Om de karaktärsfyllda industrigårdsmiljöerna i Blästern öppnas upp och får nya mer urbana verksamheter så kan kvarteret knytas ihop och bli ett spännande komplement till nya Hagastaden. Förvaltningen ser gärna verksamheter för ungdomar.

I området är det relativt ont om grönyta i förhållande till antalet invånare och den föreslagna gemensamma grönskande takterrassen och den uppbyggda sitt- och lekkonstruktionen på gården blir viktiga för de boende. Förvaltningen påpekar att ramperna för att ge god tillgänglighet inte bör luta mer än 1:20 (5%).

Gruppbostad

Behovet av bostäder för personer med funktionsnedsättning är mycket stort och förvaltningen vill att man inom detaljplanen prövar möjligheten till en gruppbostad för personer med funktionsnedsättning. Gruppbostad är ett boendearterialtiv för personer med så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. Gruppbostad har hög personaltäthet, vilket ger liv och rörelse och förutsättningar för trygghet för övriga boende dygnet runt. Gruppbostad omfattar 5-6 lgh om 40 kvm med förbindelse till gemensamt kök och matrum, samvarorum, tvättstuga, förråd samt personalutrymmen (kontor, jourrum, omklädningsrum, dusch och toalett). En förutsättning är uppfyllda tillgänglighetskrav för lgh och angöring enl höjd nivå/utökad tillgänglighet 914221:2006 svensk standard.

Förskoleplatser

Förvaltningen ser inget behov av att avsätta lokaler för förskoleverksamhet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden (MHN)

Miljö- och hälsoskyddsnämndens svar ges av miljöförvaltningen enligt delegation från MHN. MHN föreslår att buller från fläktar och kylanläggningar

mm till bostäder studeras i det fortsatta planarbetet och att eventuella skyddsåtgärder vidtas.

Genomförd akustisk utredning bör kompletteras med en bedömning om risken för buller till kommande bostäder från fläktar och kylanläggningar, både bef och från ev ny restaurang m fl verksamheter. Resultat från kartläggning av ev störande verksamheter inom och i anslutning till planområdet redovisas inkl skyddsåtgärder. Naturvårdsverkets allmänna råd (1978:5) för buller ska alltid utgöra förutsättning, och ev avsteg bedömas från fall till fall. BBR:s riktvärden för inomhusbuller ska alltid uppfyllas utan undantag.

MHN är positiv till att dagvattenfrågan studeras vidare och betonar vikten av fördröjningsåtgärder, som kan minska belastningen på avloppsnätet och reducera risken för bräddning av avloppsvatten till recipienten i Ulvsundasjön. Föreslagna fördröjningsåtgärder bör inkludera framtida behov pga förändrat klimat med mer och kraftigare regn.

MHN upplyser om att godkännande/anmälan till MHN krävs för livsmedelsanläggning.

Trafikkontoret (TK)

Trafik

Trafikkontoret skriver att planförslaget 38 bilplatser för ca 80 lägenheter underskrider den önskvärda normen för bostäder i innerstaden, som är 0,55 bilplatser per lägenhet. Parkeringstalet för kontor går ej att bedöma då uppgift saknas om hur stor den kvarvarande kontorsytan blir. Parkeringslösningen för bostäder och kontor skall redovisas tydligare, liksom om det går att vända på gården så att bilar ej behöver backa ut över trottoaren, fri höjd i garagedfart, vilka typer/storlekar av varuleveranser som kan använda garaget och vilka som ev hänvisas till gatan och inlastning för hand via rampen 1:12.

Tillgänglighet

Bostäder i gårdshusen nås endast via ramp som lutar 1:12, vilket strider mot stadens riktlinjer om god tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, även om det går att angöra med bil på gården. Kontorshusets gatuentré nås via trappa, vilket innebär att samtliga verksamheter har dålig tillgänglighet. TK önskar därför att tillgängligheten ses över.

Avfallshantering

Staden förordar maskinell hantering av avfall. Ska hämtning med avfallsfordon ske inne i byggnaden måste hänsyn tas till mått för framkomlighet. Råd och riktlinjer i "Projektera och bygg för god avfallshantering" och lokala avfallsföreskrifter ska beaktas.

Belysning

TK:s infästningar på fasad för linspänd gatubelysning skall helst bibehållas.

Exploateringskontoret

Inget svar

Kulturförvaltningen, Stockholms stadsmuseum

Stadsmuseet anser att planförslaget är väl genomarbetat med användbara skydds- och verksamhetsbestämmelser och ett tydligt gestaltungsprogram som en del av planbeskrivningen. Museet ser positivt på ett återförande av Philipshuset till det utförande huset hade utvändigt vid färdigställandet 1931. Den föreslagna ändrade användningen från kontor till bostäder av magasinsbyggnaden och kontorshuset från 1990-talet är möjlig, men de föreslagna balkongerna på 1990-talskontoret bör studeras ytterligare.

Museet anser att projektet som helhet är positivt och väl genomarbetat. Genom att gestaltungsprogrammet, som omfattar historisk bakgrund, beskrivning av kulturhistoriska värden samt övergripande principer för restaurering, om- och påbyggnad, är placerat som en del av planbeskrivningen säkras att materialet finns tillgängligt för lång tid framöver.

Museet hoppas att den goda ambitionen som finns inom projektet kan vara vägledande för en utveckling inom kvarteret och bidra till ett tillgängliggörande av den intressanta kulturmiljön som kvarteret Blästern med sin industrihistoria och kreativa miljö utgör.

Bakgrund

Museet har deltagit i diskussioner i samband med planarbetet, framfört synpunkter på ombyggnadsförslagen och gett förslag till utformning av skydds- och varsamhetsbestämmelser. Museet har även framfört vikten av att projektet kopplas till en förmedling av den intressanta kunskap som framkommer i projektet samt att ett gestaltungsprogram för bl a återställandet och ett skyltprogram tas fram och knyts till detaljplanen.

Kulturhistoriskt värde

Kontorshuset mot Gävlegatan (Philipshuset) och magasinsbyggnaden är grönmärkade, dvs har ett särskilt kulturhistoriskt värde. 1990-talskontoret är ännu inte klassificerat eftersom det är byggt senare än 1990. Museet anser att det kulturhistoriska värdet för kv Blästern beskrivs mycket väl i den föreslagna planbeskrivningen tillsammans med ett rikt bildmaterial.

Philipshuset

Kontorshuset för Svenska Philips utgör ett av de mest betydande verken i Sigurd Lewerentz produktion och är ett viktigt dokument för den tidiga svenska funktionalismen. Museet ser därför mycket positivt på ett ambitiöst återställande och bedömer att ett restaurerat Philipshus blir en tillgång i gatubilden och berikar den kulturhistoriskt intressanta miljö som hela kvarteret Blästern utgör.

Stadsmuseet bedömer att det genom det goda kunskapsunderlag som finns för Philipshuset är möjligt att genomföra en restaurering och återställande av fasaderna. Museet framhåller vikten av att antikvarisk kompetens finns med i projektet under hela ombyggnadstiden.

Magasinet

Magasinet genomgick på 1990-talet en ombyggnad till kontor, med bl a ny ljusgård, förändrad takform och tilläggsisolering. Planen föreslår ändrad användning till bostäder och ändrad utformning både och in- och utvändigt. Museet anser att detta är möjligt ur kulturhistorisk synpunkt eftersom magasinet inte har kvar sin ursprungliga användning och är delvis förändrat både in- och utvändigt. Den föreslagna ombyggnaden bedöms till viss del ta tillvara magasinskaraktären med sin repetitiva fasadutformning. Positivt är även att takprofilen återställs. Skydds- och varsamhetsbestämmelserna möjliggör tillvaratagande av ursprungliga delar och karaktär. En ev ny färgsättning bör förhålla sig till Philipshusets förslag till färgsättning.

1990-talshuset

1990-talshuset är ett välbevarat och intressant hus från tiden med stora kvaliteter, men är ännu inte kulturhistoriskt klassificerat. Museet anser att en ändrad användning till bostäder är möjlig. De föreslagna balkongerna är dock en förändring som kommer att påverka exteriören i stor utsträckning och frågan är om man här lever upp till utgångspunkten att tilläggen inte ska ta för mycket uppmärksamhet från det befintliga huset. Museet har tidigare framfört att nya balkonger inte bör konkurrera med portalens kolossalmotiv. Det är utifrån

planhandlingarnas illustrationer oklart om detta uppnås. Under samrådet har museet fått en bättre kännedom om husets kulturhistoriska värde, vilket bidrar till att museet är tveksam till om huset tål så många och stora balkonger. Museet ser gärna att denna fråga studeras ytterligare. Påbyggnaden i två våningar utförs indragen och stadsbildsstudier visar att den inte påverkar stadsbilden då den ligger mitt i ett stort kvarter. Den bör också sättas in i sammanhanget med ny bebyggelse i Hagastaden, som får betydligt högre skala än övriga stenstaden.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Blästern 14 bebyggdes 1930-31 med kontor och magasin ritade av arkitekten Sigurd Lewerentz. Komplexet med sin radikalt sakliga och framåtsyftande hållning var enligt Skönhetsrådet ett av de viktigaste bidragen till den tidiga svenska funktionalismen. Kontorshuset byggdes till på 1950-talet. 1989-91 renoverades komplexet och magasinet byggdes om till kontor. Huvudnumret i det tidiga 1990-talets omdaning var dock, skriver Skönhetsrådet, ett helt nytt kontorshus på gården, ritat av Alenius-Silfverhielm-Åhlund arkitekter. Huset har en svängd huvudfasad, som kröns av en kraftigt utskjutande takfot. Fasaden karakteriseras i övrigt av betongelementskarvar, stora välproportionerade fönster, en kraftig portal som sträcker sig över tre våningar och originella detaljer som snedskurna fönsteromfattningar.

Kontorshuset för Svenska Philips

Kunskapsläget för ett kvalificerat återställande av är synnerligen gott, då hela ritningsmaterialet finns bevarat i Lewerentzsamlingen hos Statens Centrum för Arkitektur och Design (tidigare Arkitekturmuseet). Skönhetsrådet tillstyrker varmt denna del av planförslaget, i synnerhet som Lewerentz arkitektur idag åtnjuter högsta internationella intresse och kontorshuset är ett av de mest betydande verken i hans produktion från denna period.

Magasinet

Magasinsbyggnaden äger också stora värden, men Skönhetsrådet gör ändå bedömningen att de föreslagna åtgärderna är möjliga att acceptera. Huset har redan tidigare byggts om och en bostadsanvändning, som rådet gärna ser, fordrar den förändring av fasaduttrycket mot norr som redovisas. Rådet tillstyrker planförslaget för magasinet, dock med erinran mot illustrationernas mycket ljusa färgsättning, som rådet önskar ersatt med en mustigare kulör, som bättre motsvarar ursprungligt färguttryck och magasinets lite kärva yttre.

1990-talskontoret

Skönhetsrådet finner planförslaget för Alenius-Silfverhielm-Åhlunds hus alltför vårdslöst i förhållande till de stora kvaliteter som byggnaden äger. Rådet är inte främmande för varken bostadsanvändning eller påbyggnad, men då måste en lösning utarbetas som på ett helt annat sätt respekterar och kanske t o m förstärker byggnadens befintliga arkitektoniska värden. Skönhetsrådet avstyrker bestämt denna del av planförslaget i föreliggande form. (Ledamoten F von Feilitzen anmälde reservation mot rådets beslut enligt bilaga. Han anser att byggnaderna inte bör förvanskas med påbyggnader och balkonger utan i möjligaste mån återföras till originalutformningen och kontorsanvändning bibehållas. Ev kan magasinet och 1990-talskontoret inredas till studentbostäder eller hotell.)

Råd för funktionshindersfrågor vid stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden

Rådet vill att följande frågor ska beaktas i den fortsatta plan- och byggprocessen:

Garage

Parkeringsplatser för personer med funktionsnedsättning ska placeras intill hissar i garagen. Om möjligt bör garaget ha en höjd på 2,8 meter så att också högre stationsvagnar som används av vissa rullstolsburna personer kan parkera där.

Sopor

Rådet vill helst ha sopnedkast i varje trapphus (sopsug). Annars bör sophanteringen utformas så att både hushållssopor och skrymmande avfall (grovsopor) kan lämnas i utrymmen som nås via inomhusförbindelse utan nivåhinder eller tunga dörrar. Sopnedkast utomhus är en sämre lösning, men då bör avståndet mellan entré och sopnedkast inte överstiga 10 meter. Källsorteringsbehållare placeras högst 30 meter från entré, på plats som man naturligt passerar. Anläggningen ska vara fullt tillgänglig och kärlen märkta med enhetliga symboler och punktskrift.

Takterrass

Rådet förutsätter att hela takterrassen görs tillgänglig.

Entré

Rådet påpekar att befintlig ramp från Gävlegatan inte uppfyller stadens riktlinjer om en lutning på högst 1:20. Bl a med tanke på att det kan bli många besökare bör rampens lutning och utformning ses över.

Elektromagnetiska fält

Rådet anser att lösningen för att begränsa elektromagnetiska fält måste uppmärksammas, och förespråkar femledarsystem samt åtgärder mot vagabonderande ström, som är den vanligaste källan till magnetfält i bostäder och kontor.

Övriga remissinstanser

Stockholm Vatten AB

Vid ev ny fastighetsbildning erfordras upprättande av gemensamhetsanläggning med gemensam anslutning till befintliga va-serviser i Gävlegatan. Lägsta vattentryck i förbindelsepunkt motsvarar nivån +50 m vp över stadens nollplan, vilket kan innebära att intern tryckstegring erfordras för tappställen över nivån +30 m. Sådan tryckstegring betalas ej av Stockholm Vatten. För övrigt ingen erinran.

Fortum Distribution AB

Ny elservis erfordras. I övrigt ingen erinran vad gäller distributionsanläggningar för el.

AB Fortum Värme

Fortum Värme kan erbjuda fjärrvärme. Hänsyn måste tas till befintlig fjärrvärmeledning inom området. Vidare utredning får visa om behov av flytt finns. Kontaktperson Lennart Pettersson 08-671 70 95.

Inom fastigheten finns ledningar för fjärrkyla, som måste beaktas.

Kontaktperson Martina Gustafsson 08-671 87 86.

Stockholm Gas har ingen erinran. Kontaktperson Markku Haaparanta 08-671 78 76.

TeliaSonera Skanova Access AB (Skanova)

TeliaSonera Skanova Access AB har inget att erinra mot detaljplanen, men påpekar att de har ett kabelstråk längs med fastighetsgräns mot Gävlegatan (karta bifogad). Vid ombyggnad krävs försiktighet så att inga kablar eller kanalisation skadas. Kontaktperson Birger Andersson 08-604 04 90.

Hyresgästföreningen

Inget svar

Sakägare enligt fastighetsförteckning

[REDACTED] Gävlegatan [REDACTED] Stockholm

Närboende, som betonar vikten av att neonskyltar på fasaden avpassas för att inte ljusförorena i bostäderna tvärs över gatan.

Övriga, ej sakägare

Stefan Alenius, Magnus Silfverhielm, Jonas Åhlund, adresser saknas

Arkitekterna Stefan Alenius, Magnus Silfverhielm och Jonas Åhlund, som ritat 1990-talskontoret och tidigare ombyggnad av magasinet, motsätter sig med bestämdhet detaljplaneförslaget vad gäller fysisk utformning och utökad exploatering. Däremot bejakar de förslaget till ändrat eller utökat nyttjande och anser att man mycket väl kan pröva bostadsnyttjande i magasinet och 1990-talskontoret, gärna i form av studentbostäder eller minihotel, men utan balkonger eller takpåbyggnader. De bedömer att attraktiva bostäder och god fastighetsekonomi kan erhållas utan balkonger eller nya takpåbyggnader. Alenius, Silfverhielm, Åhlund anser att planförslaget helt överger den historiska respekt, som de själva visade 1990 för såväl Lewerentz ursprungliga planer som för det kontor mot gatan som ritades av Thams på 1950-talet. Magasinets lewerentzska koppling förvanskas helt. 1990-talskontorets karaktär är helt spolierad – det rör sig inte längre om samma hus. De hänvisar till att 1990-talskontoret är en byggnad av erkänt högt såväl byggnads- som kulturhistoriskt värde, vilket bl a framgår av boken Stockholms byggnader 2013. Det enda positiva med planförslaget bedöms vara att en förbindelsegång mellan magasin och 1990-talskontor tas bort och att den mindre lyckade takbehandlingen på magasinet rensas.

Bakgrund

1987 genomfördes en inbjuden arkitekttävling för Blästern 14, syftande till ökad exploatering och ändrad användning från industri till lättare industri och kontor. Tävlingen vanns av ASÅ Arkitektkontor AB (Alenius Silfverhielm Åhlund) med ett förslag som präglades av en respektfull hållning till Sigurd Lewerentz, bevarade magasinet och tillförde ett nytt gårdshus. Förslaget genomfördes 1990. På Lewerentz kontorshus återställdes fönsterformer, portik och gårdsfasad i modernt tekniskt utförande. Gårdens industrikaraktär med ramper ersattes med kontorskaraktär genom gårdsrummets trädgårdsbehandling. Magasinet behöll Lewerentz karaktär vad gällde fönsterformer och helhetsvolym, trots tilläggsisolering och inre ljusgård. De små fönstergluggarna fick ljusförstärkande inre smygar. En ny nedsänkt gård gav ljus till övre källarplanet. Trappor och grindar i tomtgräns möjliggjorde fria förbindelser mellan storkvarterets gårdar. Gårdshuset/1990-talskontoret gav den önskade exploateringsökningen. En logaritmisk spänning mellan inre

största möjliga yta och yttre närmast tillåtna avstånd gav nio våningar nytt kontorshus med svängd fasad mot gården. Huset är inspirerat av Lewerentz med prefabricerade, identiska betongelement staplade våning på våning till en stark helhetsgestalt, liknande Lewerentz byggnad för Riksförsäkringsverket.

Fredric Bedoire, professor emeritus i arkitekturhistoria,
Kungliga Konsthögskolan, Box 163 15, 103 26 Stockholm

Fredric Bedoire anser att planförslaget genomförts ambitiöst och med kvalificerade konsulter, men att förslaget helt missat de arkitektoniska värdena hos kontorshuset från 1990-talet. Planarbetet har utgått från att de byggnader som klassificerats som kulturhistoriskt värdefulla skall hanteras med respekt, men att det oklassificerade 1990-talskontoret kan hanteras utan analys. Fredric Bedoire anser att 1990-talskontoret hör till de intressantare och mest välformade från tiden kring 1990. Det har höga kvaliteter och är också ett högkvalitativt uttryck för en väl formulerad arkitekturteori, där den intellektuelle och konstnärlige arkitekten/teoretikern Stefan Alenius själv visar sin modell. Byggnaden har därmed internationellt intresse. Till detta hör den konstnärliga helhet som skapas med en till byggnaden kongenial markbehandling av en av 1900-talets främsta landskapsarkitekter Sven Olof Nyberg i nära samarbete med Alenius.

Att förse denna utomordentligt sensibla byggnad med balkonger och skrymmande påbyggnad är enligt Bedoire att förvanska befintlig arkitektur av högsta kvalitet. Han yrkar med stor bestämdhet och med hänvisning till gällande lagstiftning på omarbetning av förslaget, så att inte ett av de mest intressanta arkitektoniska uttrycken från vår näraliggande tid demoleras.

Samfundet S:t Erik Stockholm, genom ordföranden Monica Andersson och styrelseledamoten Fredrik von Feilitzen

Samfundet S:t Erik skriver att Sigurd Lewerentz hör till det fåtal svenska 1900-talsarkitekter som fått internationell betydelse. 2013 utkom en omfattande monografi av utländska författare. Huskomplexet i kvarteret Blästern hör till hans viktiga verk och bör inte förvanskas utan i stället i möjligaste mån återföras till originalutformningen. S:t Erik anser att planerna att återställa Philipshusets fasad är ambitiösa och glädjande.

1990-talskontoret

Samfundet S:t Erik bedömer att 1990-talskontoret, ritat av Alenius-Silfverhielm-Åhlund hör till sin tids arkitektoniskt mest intressanta hus i Stockholm. Det är väl anpassat till helhetsmiljön och bör inte förvanskas. Det bör förbli kontor, alternativt byggas om till studentbostäder. Balkonger och påbyggnad bör inte komma på fråga.

Magasinet

Ökade fönsteröppningar och balkonger på magasinet bör inte tillåtas. I stället bör den ursprungliga betongfasaden återställas analogt med gatufasaden och nuvarande tilläggsisolering flyttas till insidan. Befintliga kontor i magasinet bedöms som välfungerande, med goda ljusförhållanden. S:t Erik bedömer att det bör finnas fortsatt efterfrågan på ordinära kontorslokaler i området, men däremot inte brist på bostäder med den omfattande bostadsutbyggnaden i Hagastaden. Samfundet skulle kunna acceptera ombyggnad av magasinet till studentbostäder, eftersom dessa inte behöver balkonger och efterfrågan säkert kommer att vara stor även i framtiden.

[REDACTED] Järfälla, samt fyra underskrifter utan namnförtydliganden eller adress

Det är bra när man bygger på hårdgjorda ytor, i stället för att ta av naturmark. På så sätt kan man spara natur och grönområden som är så värdefulla för oss alla, även om vi inte bor i närheten. Djuren mår också mycket bättre där det får finnas mycket natur av varierande slag.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Både Philipshuset/kontoret mot gatan och magasinet har skydds-bestämmelser (q) i den gällande detaljplanen. Samrådsyttrandena understryker byggnadernas stora kulturhistoriska värde och bedömer att de tillhör Sigurd Lewerentz mest betydande verk och är viktiga bidrag till den tidiga svenska funktionalismen. Planarbetet har sammanställt en rik dokumentation av Lewerentz byggnader i Blästern och visat att det är möjligt att återställa Lewerentz kulturhistoriskt värdefulla kontorsfasad på Philipshuset mot gatan till ursprungligt skick. Ett återställande måste för att vara meningsfullt göras mycket kvalificerat i enlighet med gestaltungsprogrammet och med bistånd av antikvarisk expertis.

Förslaget till ombyggnad och fasadändring av magasinet har mött ett positivt gensvar i samrådet. Bostadsanvändning och fasadändring med balkonger bedöms som möjliga eftersom huset redan är förändrat och förslaget bedöms som väl genomarbetat och anslutande till Lewerentz ursprungliga gestaltungsprinciper.

Samrådet har visat att även 1990-talskontoret på gården har stora kvaliteter, trots att det är för ungt för att vara klassificerat av stadsmuseet. Stadsmuseet bedömer att ändrad användning till bostäder är möjlig, men att de föreslagna balkongerna är för många och för stora och bör studeras ytterligare. Länsstyrelsen anser att förändringar av 1990-talskontoret bör göras varsamt med respekt för den ursprungliga arkitekturen och att skydds- eller varsamhets-bestämmelser för fasaden bör övervägas. Skönhetsrådet kan tänka sig bostäder men avstyrker pga fasad- och balkongutformningen.

Utgångspunkten för påbyggnad och balkongutformning på 1990-talskontoret i samrådsförslaget var att de skulle utgöra ett tydligt urskiljbart tillägg till ursprungsarkitekturen. Balkongerna sköt ut som vindbryggor 240 cm från fasaden och var lika breda som de befintliga fönsternischerna, dvs 170 cm breda. Stadsbyggnads-kontoret bedömer utifrån samrådsyttrandena att detta var ett olämpligt förhållningssätt. I stället bör ett mer varsamt och respektfullt förhållningssätt tillämpas.

Fastighetsägaren ser det inte som möjligt att bygga om till bostäder om dessa inte kan få balkong, eftersom bostäder utan balkong inte blir tillräckligt attraktiva. Balkongerna måste dock inte vara så stora som i samrådsförslaget, och fastighetsägaren kan acceptera mindre balkonger. Stadsbyggnadskontoret ser möjlighet till balkong som en viktig boendekvalitet och bedömer det som olämpligt att ändra planbestämmelsen till bostäder om huset inte kan förses med balkonger. Kontoret bedömer det som möjligt att i det fortsatta planarbetet studera balkonger utifrån ett mer varsamt synsätt.

Föreslagna förändringar

Kontoret föreslår att 1990-talskontorets arkitektoniska och tidshistoriska värden beskrivs tydligare i planbeskrivningen och att byggnadens fasad ges varsamhetsbestämmelser i detaljplanen, men med möjlighet till komplettering med balkonger för att ge de framtida bostäderna så bra boendekvaliteter som möjligt, samtidigt som byggnadens ursprungliga arkitektoniska värden beaktas. En lämplig varsamhetsbestämmelse kan t ex vara: "Exteriöra förändringar skall utföras på sådant sätt att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara".

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer tekniska frågor som buller, dagvatten, föroreningar m m att studeras vidare i det fortsatta planarbetet.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet.

Martin Schröder
planchef

Karin Månsson
planarkitekt